

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СУМСЬКА ФІЛІЯ

Кафедра гуманітарних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Соціологія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 08.07.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від
27.06.2024 № 22)

Розробник:

Доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук
Тетяна ПОНОМАРЕНКО

Рецензенти:

1. Доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент
Олена МАРКОВА
2. Доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики
навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка, кандидат філософських наук, доцент
Ігор СНЕГІРЬОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>3</u>	26 Цивільна безпека	Навчальний курс <u>2</u>
Загальна кількість годин – <u>90</u>	262 Правоохоронна діяльність	Семестр <u>3</u>
Кількість тем – <u>9</u>	Бакалавр правоохоронної діяльності	Вид контролю: <u>залік</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
<p>Лекції – <u>16 годин</u>;</p> <p>Семінарські заняття – <u>24 години</u>;</p> <p>Самостійна робота – <u>50 годин</u></p> <p>Індивідуальні завдання:</p> <p>Презентація – <u>1, семестр 3</u></p> <p>Програма соціологічного дослідження – <u>1, семестр 3</u></p>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів вищої освіти системи знань про соціальну систему суспільства, розуміння сутності соціального життя та соціальної структури суспільства, а також навичок аналізу соціальних явищ і процесів, соціальної дійсності та поведінки.

Завдання: сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти комплексних знань і практичних навичок в галузі соціології; окреслити потенціал, ресурси та специфіку використання сучасних знань у різних сферах суспільства; сприяти глибокому засвоєнню здобувачами освіти закономірностей функціонування і розвитку суспільства як соціальної системи; забезпечити засвоєння сучасної методології вивчення соціальної сфери суспільства; забезпечити визначення закономірностей функціонування і розвитку соціальних інститутів, організацій, груп; вивчення сутності людини як соціального суб'єкта.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія та інші соціально-гуманітарні науки (історія, політологія, економіка, релігієзнавство, культурологія, етика та естетика тощо), науки про освіту, математика, вікова психологія, гендерна психологія, психологія девіантної поведінки тощо.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної

дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основні поняття, що формують сучасну термінологію науки соціології;
- історію соціології;
- специфіку соціологічної думки України;
- коло проблем, досліджуваних в рамках предмета соціології як науки;
- предмет, структуру, функції, принципи, методи, основні категорії та закони соціології як науки;
- сучасний стан та перспективи розвитку соціологічних галузей;
- сучасні уявлення про суспільство, його соціальну структуру;
- характеристику основних соціальних інститутів та соціальних організацій;
- сутність, зміст і предмет соціології політики;
- джерела виникнення соціальних конфліктів та способи їх запобігання і вирішення;
- особливості проведення соціологічних досліджень;
- механізми соціальної поведінки індивідів, що дозволить ефективно взаємодіяти з ними, успішно будувати тактику своєї поведінки;
- об'єктивну реальність соціальної стратифікації (розбіжностей за належністю до суспільних класів, віком, статтю, національністю, релігією, сімейним станом, рівнем освіти, місцем проживання) у суспільному житті;
- гендерні проблеми сучасного суспільства;

вміти:

- оцінювати і прогнозувати соціальні події та явища;
- аналізувати і порівнювати вітчизняні та зарубіжні соціологічні теорії;
- розвивати кругозір у галузі міжнародного життя та соціальних процесів;
- орієнтуватися у масштабних деструктивних соціальних процесах, властивих сучасному суспільству;
- оволодіти необхідними прийомами проведення соціологічних досліджень;
- оперувати термінологією та категоріями соціологічної науки;
- працювати з різними видами соціологічної інформації, вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних;
- виявляти постійні джерела напруженості та типи конфліктів між особистостями, групами, регіонами;
- збирати, інтерпретувати та використовувати соціологічні дані;
- аналізувати критерії соціальної стратифікації суспільства;
- зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

– застосовувати знання у практичних ситуаціях, соціологічний підхід до фактів повсякденного життя;

– реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку;

– застосовувати здоровий скептицизм по відношенню до спрощених роз’яснень поведінки людей у суспільстві;

– здійснювати критичний та системний аналіз правових явищ і застосовувати набуті знання та навички у професійній діяльності.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів правоохоронної діяльності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-6	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-10	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
	ЗК-12	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Предмет, об'єкт, методи та функції соціології».

Поняття соціології, її предмет та об'єкт. Структура соціологічної науки. Методологічні основи соціології. Структура соціологічного знання. Теоретична та прикладна соціологія. Теоретична і практична цінність соціології.

Історія розвитку соціології у країнах Західної Європи та США. Історія становлення та розвитку соціологічної думки в Україні.

Функції соціології, її завдання у вирішенні проблем реформування суспільства. Галузеві соціології, предмет їх вивчення.

Закони та категорії соціології. Співвідношення понять «соціальне» і «суспільне». Поняття «соціальні зв'язки», «соціальні спільності», «соціальні явища», «соціальні процеси», «соціальні відносини».

Місце соціології в системі суспільних і гуманітарних наук. Співвідношення соціології з філософією, кримінологією, економікою, наукою управління.

Система соціології як навчальної дисципліни.

ТЕМА № 2. «Соціологія особистості».

Сутність понять «людина», «індивід», «особистість». Людина та суспільство. Соціальна природа людини. Соціальна структура особистості. Структурні елементи особистості: фізіолого-біологічний, психологічний та соціологічний.

Типи особистості. Соціальна складова особистості (цінності, ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, норми поведінки та спілкування, установки, мотиви діяльності). Рівні інтеграції індивіда в суспільство: соціально-економічний, функціональний, нормативний і міжособовий.

Соціалізація: сутність, поняття, механізми. Фази соціалізації: соціальна адаптація та інтеріоризація. Первинна та вторинна соціалізація. Конкретно-історичний характер соціалізації. Виховання як складова соціалізації. Теорії соціалізації. Соціальна активність як особлива якісна характеристика особистості.

Особа та група. Самосвідомість, соціальний статус, система соціальних ролей. Людина в системі суспільних відносин і проблеми їх раціональної організації. Потреби, їх роль у життєдіяльності людини. Види потреб. Інтереси, їх види. Мотивація як чинник саморегуляції поведінки, види мотивації. Функціональна спрямованість мотивів. Роль стимулів у формуванні мотивації.

Основні теорії особистості. Теорія статусу та рольової поведінки. Т. Парсонс про систему координат діяльності.

ТЕМА № 3. «Соціологія девіантної поведінки».

Сутність соціальної девіації. Девіантна поведінка та її види. Девіант. Соціологічні теорії девіантної поведінки.

Соціальна норма і відхилення від неї. Соціальні норми поведінки у різних соціальних категоріях і групах. Типологія відхилень. Ознаки соціальних відхилень. Соціальний контроль.

Види девіантної поведінки підлітків: адитивна, психопатична, деліквентна.

Соціологічні теорії злочинності як девіантної поведінки. Функції і зміст соціального контролю. Злочинність як соціальне явище. Соціальні характеристики злочинної поведінки. Теорії походження та причини злочинності. Конترкультура (субкультура) злочинного світу та її види. Чинники розповсюдження кримінальної субкультури в українському суспільстві.

Причини та чинники розповсюдження девіації. Приклади позитивної девіації. Профілактика девіантної поведінки.

ТЕМА № 4. «Суспільство як цілісна система».

Соціологічні уявлення про суспільство. Закони розвитку суспільства. Суспільство як система. Визначення суспільства. Основні ознаки суспільства.

Основні концепції виникнення суспільства. Співвідношення понять «суспільство», «держава», «громадянське суспільство». Основні методологічні підходи до розгляду суспільства. Індустріальне та постіндустріальне суспільство. Сучасний світ: постіндустріальне (інформаційне) суспільство.

Глобальні проблеми сучасного суспільного розвитку.

ТЕМА № 5. «Соціальна структура суспільства».

Структурні елементи суспільної системи. Соціальні підсистеми, їх елементи та взаємодія. Соціальна структура як предмет соціологічної теорії. Типи соціальної структури. Статусно-рольова структура суспільства і груп. Види приватних соціальних структур (етнодемографічна, соціально-територіальна, організаційно-управлінська, професійно-посадова, соціально-трудова, сімейно-побутова, політична).

Соціальна стратифікація та мобільність, її типи (соціальна, політична, економічна, професійна). Механізми стратифікації. Сучасні тенденції соціальної стратифікації та соціальної нерівності.

Поняття соціальної спільності, соціальної організації, соціального інституту, їх типи, функції. Соціальні групи та їх типи. Етнічні спільності як найдавніші форми соціальних груп.

Основні функції сучасної сім'ї. Типові норми традиційної та сучасної сім'ї. Касти, класи, соціальні стани й верстви. Соціальна нерівність. Соціальні еліти. Натовп, маси, публіка. Проблеми соціального партнерства.

Соціальні зв'язки, відносини, процеси. Класифікація процесів.

Сучасні соціологічні концепції, теорія конфліктів, структурний функціоналізм.

ТЕМА № 6. «Соціальні організації та соціальні інститути».

Сутність соціального інституту. Основні соціальні інститути у сучасному суспільстві. Процес деінституалізації. Функції та дисфункції соціального

інституту. Види соціальних інститутів. Основні структурні елементи соціального інституту.

Поняття та основні риси соціальної організації. Основні параметри соціологічного змісту поняття організація. Основні підходи до аналізу організації. Критерії класифікації організацій. Бюрократія як модель організації. Адхократія. Основні риси професійної бюрократії. Базові характеристики бюрократичної організації за М. Вебером. Демократична організація та її основні характеристики.

Співвідношення понять соціальний інститут та соціальна організація.

ТЕМА № 7. «Соціологія політики».

Соціально-політична сфера суспільства, система політичних відносин. Поняття і категорії соціології політики. Предмет соціології політики. Основні складові соціології політики.

Політика. Політичні інститути. Політична культура. Мотиви соціально-політичної поведінки. Держава. Влада. Демократія, демократичні інститути.

Соціальні конфлікти. Теорія соціальних катастроф. Соціально-політична криза.

Політична структура суспільства. Феномен бюрократії.

Поняття громадської думки, її відмінність від оціночного судження, настрою. Об'єкт, суб'єкт, функції громадської думки. Громадська думка як фактор удосконалення керування суспільством. Формування й функціонування громадської думки. Специфіка соціологічного аналізу громадської думки. Методи вивчення громадської думки. Соціологічні дослідження громадської думки різних соціальних груп.

Соціологічні дослідження політичних процесів в Україні.

ТЕМА № 8. «Конфлікт як форма суспільних відносин».

Основні теорії соціальної взаємодії. Соціальні відносини та соціальні конфлікти. Сутність та особливості соціальних змін у суспільстві. Позитивні та негативні аспекти глобалізаційних процесів. Особливості аналізу конфліктів у соціології.

Поняття «соціальний конфлікт» та «юридичний конфлікт». Співвідношення понять «конфлікт», «конфліктна ситуація» та «інцидент». Внутрішня структура і складові юридичного конфлікту. Критерії класифікації конфліктів та їх основні види. Позитивні та негативні функції конфліктів. Типологія конфліктів.

Кримінальний конфлікт: елементи, фактори виникнення, стадії. Основні об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення конфлікту. Латентна та відкрита стадія конфлікту. Фази конфлікту. Шляхи завершення і засоби вирішення конфліктів.

Вплив права на причини, розвиток, результати, наслідки конфлікту. Стилі поведінки в конфлікті за К. Томасом та Р. Кілменном. Особливості розв'язання, попередження та профілактики конфліктів. Особливості застосування альтернативних методів розв'язання конфліктів.

ТЕМА № 9. «Соціологічні дослідження».

Поняття соціологічного дослідження та його різновиди. Основні етапи та процедури соціологічного дослідження. Програма соціологічного дослідження. Методологічний розділ програми. Формування проблеми, визначення мети дослідження. Визначення предмета та об'єкта дослідження.

Формування гіпотез у соціологічному дослідженні. Види гіпотез, їх роль.

Загальна характеристика й класифікація методів збирання первинної соціологічної інформації.

Аналіз документів як джерела інформації, його місце серед інших методів збирання інформації. Поняття документів у соціології. Види документів, їх класифікація. Основні правила вибору документних джерел. Співвідношення якісного й кількісного аналізу документів. Методи аналізу документів. Якісний аналіз: особливості й порядок проведення. Кількісний аналіз: одиниці аналізу й одиниці розрахунку.

Спостереження в соціології, його загальна характеристика і місце серед інших методів збирання первинної соціологічної інформації. Види спостереження, їх переваги й недоліки. Особливості використання різних видів спостереження. Визначення предмета, об'єкта, ситуації, ознак та одиниць спостереження.

Соціальний експеримент, його призначення. Різновиди соціального експерименту. Соціологічний експеримент, його спрямування та етапи проведення. Місце дослідника в соціологічному експерименті.

Опитування як метод збирання соціологічної інформації, його місце серед інших методів. Різновиди опитування, їх переваги, недоліки, цільове призначення. Основні правила побудови опитувальника. Види й функції питань.

Особливості анкетування. Анкета, її структура. Вимоги до анкети.

Специфіка інтерв'ю, його організація. Вимоги до інтерв'ю. Реєстрація результатів інтерв'ю.

Способи підвищення надійності опитувальних даних. Оцінка надійності результатів опитування.

Експертна оцінка як різновид опитування. Основні напрями використання експертної оцінки. Вимоги до експертів. Способи підбору експертів. Види експертних оцінок, етапи їх здійснення. Засоби підвищення якості експертної оцінки.

Використання в соціології психологічних методів. Суть і призначення тесту. Вимоги до тесту. Класифікація тестів.

Мета та методи обробки первинної соціологічної інформації. Необхідність кількісного виміру. Інструмент виміру. Шкали, їх види, призначення. Індикатори, індекси, їх призначення. Способи соціологічного аналізу.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1. Предмет, об’єкт, методи та функції соціології	10	2	4			4	
Тема № 2. Соціологія особистості	10	2	2			6	
Тема № 3. Соціологія девіантної поведінки	10	2	2			6	
Тема № 4. Суспільство як цілісна система	10	2	2			6	
Тема № 5. Соціальна структура суспільства	10	2	4			4	
Тема № 6. Соціальні організації та соціальні інститути	8	2	2			4	
Тема № 7. Соціологія політики	10		2			8	
Тема № 8. Конфлікт як форма суспільних відносин	10	2	2			6	
Тема № 9. Соціологічні дослідження	12	2	4			6	
Всього за семестр № 3	90	16	24	-	-	50	залік

4.1.2. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
<p><u>Тема № 1. Предмет, об'єкт, методи та функції соціології</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціології, її об'єкт та предмет. 2. Принципи об'єктивності, історизму та системний підхід як методи соціального пізнання. Закони соціології. 3. Структура і функції соціологічної науки. 4. Соціологія в системі суспільних наук. 5. Глобалізація з точки зору соціології. 6. Історичні передумови виникнення соціології. 7. О. Конт – засновник соціологічної науки. 8. Соціологічні школи кінця XIX – початку XX ст. (Г. Спенсер, Ж. А. Де Гобіно, Г. Т. Бокль, Л. І. Мечніков, М. Лацарус, Г. Лебон та інші). 9. Класичний період в розвитку світової соціології (К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер). 10. Теорії індустріального та постіндустріального суспільства. Теорія конвергенції. 11. Розвиток соціологічної думки в Україні (М. Драгоманов, М. Грушевський, Б. Кістяківський). 12. Українська соціологія XX ст. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_1868_643913_81.pdf 2. Загальна соціологія : конспект лекцій / А. Ф. Аблов. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 130 с. URL: https://cutt.ly/ewjKdj9R 3. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564
<p><u>Тема № 2. Соціологія особистості</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття особистості. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. 2. Теорії соціології особистості. 3. Соціологічна структура особистості 4. Поведінкові типи. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І. П. Рущенка. Х. : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/161792211.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 3. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: https://cutt.ly/MwjKfPzW
<p><u>Тема № 3. Соціологія девіантної поведінки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність соціальної девіації. 2. Причини і види девіантної поведінки. 3. Типи девіацій та соціальний контроль. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності : монографія / Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksni-i-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhenniyah.pdf 2. Методологія наукових досліджень :

	<p>підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/S_ENMK/OMND.pdf</p> <p>3. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf</p> <p>4. Шостак І. В. Анкетування: методичні рекомендації щодо організації та проведення соціологічного дослідження. Острог, 2021. 40 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8593/1/Anketuwaniametodyczka.pdf</p>
<p><u>Тема № 4. Суспільство як цілісна система</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еволюція уявлення про суспільство та теорії його походження. 2. Типи суспільств. 3. Модернізація. 4. Соціальна структура сучасного українського суспільства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносов, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 252 с. URL: http://socio.karazin.ua/resources/7076709d4b1faf34276aaffdb5f6186f.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 3. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри : монографія / за ред. Л. Г. Скокової. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_2.pdf
<p><u>Тема № 5. Соціальна структура суспільства</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальна структура суспільства та її елементи. 2. Теорія соціальної стратифікації. 3. Соціальна структура українського суспільства та тенденції її розвитку. 4. Сім'я як об'єкт вивчення соціології. Форми, функції, структура сім'ї. 5. Основні тенденції функціонування сучасної сім'ї. 6. Проблеми становлення та функціонування молоді сім'ї. Соціально-психологічні особливості студентської сім'ї. 7. Сучасні гендерні дослідження та їх проблематика. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: https://cutt.ly/MwjKfPzW 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564

<p><u>Тема № 6. Соціальні організації та соціальні інститути</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, функції та дисфункції соціальних інститутів. 2. Співвідношення понять соціальний інститут та соціальна організація. 3. Позитивні та негативні риси бюрократії за М. Вебером. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологія : підручник / М. П. Козирев. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с. URL: https://cutt.ly/UwjKf80D 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564
<p><u>Тема № 7. Соціологія політики</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет соціології політики. 2. Взаємозв'язок політичної сфери з іншими сферами суспільства. 3. Соціологія політики: методологія, предмет дослідження. 4. Категоріальний апарат соціології політики. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 2. Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2021 : результати моніторингу залежної поведінки серед молоді м. Харків 1995–2020 років та студентського модуля Українського лонгitudного дослідження (ULS+) : монографія / Сердюк О. О., Бурлака В. В., Даниленко Г. М., Бобро Н. В., Базима Б.О., Щербакова І. В. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 92 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/075eab33-7026-4cdc-9efb-ac56dc273a62/content 3. Бабенко Ю. А. Вільний час і дозволя української молоді в умовах нової соціокультурної реальності. <i>Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв</i>. 2013. № 2. С. 74–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_2_21
<p><u>Тема № 8. Конфлікт як форма суспільних відносин</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальні відносини та соціальні конфлікти. 2. Типологія конфліктів. 3. Структура, причини та механізм соціального конфлікту. 4. Функції конфліктів. 5. Запобігання та розв'язання конфліктів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564
<p><u>Тема № 9. Соціологічні дослідження</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціологічного дослідження та його різновиди. 2. Програма соціологічного дослідження. 3. Основні етапи та процедури соціологічного дослідження. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Купрій Т. Г. Соціологія освіти : навчальний посібник. К. : Видавництво «Логос», 2014. 304 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4497/1/T_Kupriy_SO_IS.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс

<p>4. Загальна характеристика й класифікація методів збирання первинної соціологічної інформації.</p>	<p>лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП ЦьомаС.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564</p> <p>3. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: https://cutt.ly/MwjKfPzW</p>
---	--

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми наукових есе та презентацій

1. Соціологія і суспільство: шляхи і цілі використання соціологічних знань.
2. Соціологія як інструмент пізнання психолого-педагогічної діяльності.
3. Методологічні принципи розробки програми соціологічного дослідження діяльності вчителя.
4. Системний підхід до дослідження виховної діяльності.
5. Соціоінженерна діяльність і методи її здійснення.
6. Методи збору інформації в соціології.
7. О. Конт про взаємозв'язок еволюції суспільства і розвиток окремого індивіда.
8. Психоаналітична орієнтація соціальних ідей З. Фрейда.
9. Функціоналізм і конфліктологія в історії соціології.
10. Е. Дюркгайм: соціологія як об'єктивний аналіз «соціальних фактів».
11. Теорія «соціальної дії» М. Вебера.
12. Соціологічна концепція Пітіріма Сорокіна.
13. Толкот Парсонс – засновник теорії дії і системно-функціональної школи в соціології.
14. Елтон Мейо – один з засновників американської індустріальної соціології та доктрини «людських відносин»
15. Теорія постіндустріального суспільства в працях Д. Белла, Дж. Гелбрейта, З. Бжезинського і ін.
16. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
17. Плюралізм сучасної соціологічної думки.
18. Сучасні тенденції в зміні структури суспільства.
19. Організація і основні етапи соціологічного дослідження.
20. Соціологічне дослідження та об'єктивність.
21. Емпірична соціологія: досягнення і проблеми.
22. Обробка і аналіз соціологічної інформації: якісні і кількісні методи.
23. Теорія особистості в зарубіжній соціології.
24. Особистість і соціальні ролі.
25. Що таке соціальна зрілість?
26. Уніфікація та індивідуалізація особистості.
27. Ерік Бйорн про механізми соціальної регуляції поведінки людини.
28. Внутрішні та зовнішні регулятори соціальної поведінки людини.
29. Девіантна поведінка: передумови, причини, вирішення.
30. Методологічні та методичні проблеми соціології статі.
31. Сексуальність як соціальний продукт.
32. Сучасна сексуальна революція: причини та наслідки.
33. Проблема насильства і діяльність засобів масової інформації.
34. Гендерна стратифікація.
35. Сім'я у сучасному суспільстві.
36. Подружні конфлікти: причини виникнення і можливості вирішення.

37. Розлучення і його наслідки.
38. Основні соціологічні теорії сім'ї.
39. Соціальна еволюція української сім'ї.
40. Маргінали у суспільстві.
41. Критерії оцінки соціального статусу і престижу людини.
42. Основні принципи ефективної соціальної політики.
43. Вища освіта як загальнолюдська цінність. Сучасна концепція вищої освіти.
44. Освітньо-виховна діяльність як механізм саморегуляції соціуму.
45. Проблеми української соціології освіти та її задачі.
46. Освіта і наука у суспільстві, що трансформується.
47. Культура як соціальне явище.
48. Протиріччя, труднощі, шляхи удосконалення духовної культури суспільства.
49. Інтелігенція та культура.
50. Гуманізація культури.
51. Соціальні наслідки глобалізації.
52. Засоби масової інформації та глобалізація мас-медіа.
53. Масове суспільство і культура.
54. Соціокультурні характеристики українського суспільства.
55. Формальні та неформальні відносини в бюрократичних організаціях.
56. Зміна технологій та перспективи розвитку бюрократичної організації у сучасному суспільстві.

6. Методи навчання

Методи навчання при проведенні лекцій: лекція із застосуванням проблемного методу; лекція-візуалізація (на основі методу наочності з використанням аудіо-, відеотехніки); лекція-презентація.

Методи навчання при проведенні семінарських занять: ситуативні задачі; диспут; дослідницький (проведення соціологічних досліджень (опитування); фронтальне опитування; круглі столи з проблемних питань; аналіз конкретних ситуацій.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Питання до заліку

1. Соціологія як наука про суспільство та її відмінність від інших соціальних наук.
2. Закони і категорії соціології та їх характеристика.
3. Особливості структури соціології та характеристика її структурних підрозділів.
4. Основні функції соціологічної науки в сучасному світі.
5. Історичні передумови виникнення соціології. Розвиток емпіричних соціальних досліджень.
6. Соціально-філософські проблеми суспільства і соціального пізнання в теоріях Демокрита, Платона та Аристотеля.
7. Огюст Конт і його погляди на соціологію.
8. Біолого-еволюційна (органічна) школа в соціології.
9. Географічна та расово-антропологічна школи в соціології.
10. З. Фрейд як представник психологічної школи в соціології та його концепція психоаналізу.
11. Головні переваги та недоліки соціологічної концепції К. Маркса.
12. Макс Вебер та його теорія соціальної дії.
13. Е. Дюркгейм як класик світової соціології.
14. «Технологізація» та «індустріалізація» соціологічного знання в першій половині XX століття.
15. Чиказька «школа життя» як центр формування сучасної емпіричної соціології.
16. Основні теорії індустріального та постіндустріального суспільства.
17. Поняття, етапи та види соціологічного дослідження.
18. Структура програми соціологічного дослідження.
19. Поняття про вибірку та її репрезентативність.
20. Опитування як метод пізнання соціальних явищ і процесів та його види.
21. Метод спостереження і області його застосування в соціології. Основні види спостереження та їх особливості.
22. Метод аналізу документів. Класифікація та прийоми відбору документів для аналізу.
23. Метод експерименту в соціології. Види експериментів і прийоми відбору

- експериментальних груп.
24. Поняття «система», види систем та їхні особливості.
 25. Соціальна система як цілісність та особливий вид системи. Поняття соціального статусу і соціальної ролі.
 26. Економічна, соціальна, політична і духовна підсистеми суспільства, їх взаємозв'язок та взаємозалежність.
 27. Основні підходи до вивчення соціальних систем та їх характеристика.
 28. Соціальний інститут як історично зумовлена форма життєдіяльності суспільства.
 29. Соціальні спільноти і їх роль у суспільстві.
 30. Поняття і види соціальної структури.
 31. Соціально-класова та професійно-кваліфікаційна структури та їх динаміка в умовах науково-технічної революції.
 32. Соціально-етнічна структура. Тенденції розвитку соціально-етнічної структури в умовах інформаційної революції.
 33. Соціально-демографічна структура і її роль в розвитку продуктивних сил суспільства.
 34. Теорія соціальної стратифікації та її роль в сучасній соціології.
 35. Соціальна мобільність та її види. Поняття маргінальності.
 36. Об'єкт, предмет і функції соціології праці.
 37. Поняття про матеріальне та духовне виробництво.
 38. Трудові ресурси та актуальність соціологічного підходу до їх вивчення.
 39. Соціальне проектування і соціальне планування як методи соціального управління виробництвом.
 40. Поняття і витоки соціології науки.
 41. Структура і динаміка науки як соціального інституту.
 42. Роль і функції науки в сучасному світі.
 43. Мотивація діяльності вчених та її суспільна оцінка.
 44. Поняття соціології освіти. Роль і зміст освіти в житті суспільства.
 45. Основні напрямки реформування системи освіти в Україні.
 46. Поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».
 47. Поняття особистості: сутність та соціологічні концепції.
 48. Визначення соціологічної структури особистості.
 49. Загальне поняття вільного часу та його значення в сучасному світі.
 50. Специфіка і структура вільного часу. Вільний час як соціальний інститут.
 51. Поняття глобальних проблем сучасності.
 52. Екологічна криза як одна з найгостріших проблем сучасності.
 53. Демографічний «вибух» та його соціоекономічні наслідки.
 54. Соціологія сім'ї та шлюбу, її предмет і функції.
 55. Сім'я як соціальний інститут, її структура та функції.
 56. Сучасна криза сім'ї як соціального інституту та причини цього явища.
 57. Предмет, соціальна природа і сутність громадської думки.
 58. Основні функції громадської думки та критерії її показники її соціальної зрілості
 59. Засоби формування громадської думки.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання є: залік, тести, реферати, наукові есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, підготовка рефератів, наукових есе, проведення соціологічного дослідження, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи

академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали на навчальній дисципліні} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (заліку) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Здобувач повинен отримати під час аудиторної та самостійної роботи необхідну кількість оцінок.

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (денна форма навчання)	Підготувати наукове есе/презентацію, скласти програму соціологічного дослідження; виконати завдання самостійної роботи до кожної теми	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
80-84			
75-79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
70 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
65 – 69			
60 – 64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна

1. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf
2. Загальна соціологія : конспект лекцій / А. Ф. Аблов. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 130 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3FMB_Pravo/sociology_ablov.pdf
3. Інструменти громадської участі в Україні : навч.-метод. посіб. / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. Суми : Сумський державний університет, 2020. 73 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/91403/1/Posibnik_instrumenty.pdf
4. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І. П. Руценка. Х. : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161792211.pdf>
5. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності : монографія / Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksni-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhennyah.pdf>
6. Людина в складному світі / за ред. Н. В. Кочубей, М. О. Нестерової; вступне слово В. П. Адрущенко. Суми : Університетська книга, 2017. 357 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/humen_2017_.pdf
7. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf
8. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
9. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564>
10. Соціологія : підручник / М. П. Козирєв. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с. URL: <https://cutt.ly/UwjKf80D>
11. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: <https://cutt.ly/MwjKfPzW>
12. Титаренко О.О. Соціологія : навчальний посібник. Київ : Дакор, 2020. 210 с. URL: <https://cutt.ly/GwjKgKkf>
13. Шостак І. В. Анкетування : методичні рекомендації щодо організації та проведення соціологічного дослідження. Острого, 2021. 40 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8593/1/Anketuwanie_metodyczka.pdf
14. Яремчук С. С. Соціологія : навч. посібник. 3-тє вид., випр.і доп. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 240 с. URL: <https://cutt.ly/9edV0XRP>

Додаткова

1. Антонова В. Ю. Соціокультурна трансформація буття українського етносу в умовах європейської інтеграції та сучасної глобалізації. *Філософія. Культура. Життя* : міжвуз. зб. наук. пр. / Ун-т митної справи та фінансів. Дніпропетровськ, 2016. Вип. 43. С. 5–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkzh_2016_43_3
2. Безпека та довіра 2022 : за результатами досліджень 2013–2022 років, проведених у Харківській області : моногр. / [Сердюк О. О., Бугайчук К. Л., Матюшкова Т. П. та ін.; за заг. ред. Сокурєнка В. В.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, НДЛ з пробл. психолог. забезп. правоохор. діяльн., Харків. обл. держ. (військ.) адмін., Департамент оборон., мобілізац. роботи та взаємодії з правоохор. органами, Департамент науки і освіти, Соціолог. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2023. 136 с. (DOI: <https://doi.org/10.32631/sf2022>). URL: <https://cutt.ly/cedV2pAs>
3. Берьозкіна К. В. Сімейні конфлікти та стабільність сім'ї: точка зору соціології. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (26 квітня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : СФ ХНУВС, 2024. С. 17–19. URL: https://sumy.univd.edu.ua/files/conference/questions_science_pravo_2024_zbimik.pdf
4. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К. : Дух і Літера, 2015. 380 с., з іл. URL: https://dodmc.dn.ua/images/stories/Biblioteka/sho_varto_znati_pro_sociologiyi_ta_socialni_doslidzh.pdf
5. Богданець Б. Р. Особливості розвитку молодшої сім'ї: соціально-філософський аспект. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (26 квітня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : СФ ХНУВС, 2024. С. 20–22. URL: https://sumy.univd.edu.ua/files/conference/questions_science_pravo_2024_zbimik.pdf
6. Гарасимів Т., Базарник М. Методологічна дилема дефініції «соціалізація» у філософсько-правових концепціях. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. Львів, 2016. № 855. С. 158–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_25
7. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях : навч. посіб. / Л. О. Шевченко, Ю. В. Кобікова, І. В. Ламаш та ін.; [Міжнар. благод. фонд «СНІД Фонд Схід-Захід», Харк. нац. ун-т внутр. справ]. Київ : [б.в.], 2015. 148 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7e1220c-14f3-421e-86c7-1f99f1331c79/content>
8. Глобальні та локальні кризи: переосмислюючи українське суспільство : матеріали Міжнародних соціологічних читань пам'яті Н. В. Паніної / За наук. ред. Є. І. Головахи, О. Г. Стегнія, О. О. Максименко. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 170 с. URL: <https://cutt.ly/WedV8mmu>

9. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології : колективна монографія / В. Резнік, В. Степаненко; за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/2022-istoriko-teoretichnij-analiz-doslidnickih-program.pdf>
10. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства : навч. посібник. Львів : ПростірМ, 2021. 130 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/KotyK-Knysh-Globalni_problemy_liudstva-book.pdf
11. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності [Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.]; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksni-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhennyah.pdf>
12. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку : навчально-методичний посібник. К. : ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с. URL: https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2021/04/posibnik_kononenko.pdf
13. Кравченко Т. О. Технології, які змінюють суспільство. Суспільство, що трансформує етику (філософський аналіз). *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 38–44. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/10.pdf>
14. Кубальський О. Н. Демократизація науки і суспільства у глобальних умовах соціальної турбулентності. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2023. Вип. 1 (177). С. 27–37. URL: <https://cutt.ly/cwjKhchn>
15. Лебідь А. Є., Тимофєєва Т. Концепція справедливого повстання: концептуалізація, легалізація та легітимація природного права. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Суми, 18 червня 2022 р.). Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 122–126. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88621/1/Lebid%20legitimation.pdf>
16. Лебідь А., Гірман О. Гендерний моніторинг активності громадянського суспільства в Україні. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали IX Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (15–16 квітня 2021 р., м. Суми). Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 303–308. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84710/1/Lebid_doslidzhennia.pdf
17. Малиш Л. Нерівність у різних країнах: динаміка станів та сприйняття з боку населення за 20 років. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 63–79. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-1/6.pdf>
18. Науковий звіт за результатами соціологічного моніторингу рівня сприйняття корупції та ефективності заходів із протидії та запобігання корупційним проявам в Харківській області «Корупція у повсякденному житті харків'ян – 2017» / Сердюк О.О. [Базима Б. О., Шорохова Г.М. та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук.-дослід. лабораторія з проблем протидії злочинності. Харків : ХНУВС, 2017. 25 с. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/1652>

19. Пандемія COVID-19 в Україні: соціальні наслідки / за наук. ред. В. П. Степаненка. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2021. 406 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/covid.socialni-naslidki-fin-2021.pdf>
20. Перевесники Незалежності. Силуети покоління у часі та подіях : колективна монографія / Makeєв С. (ред.), Коваліско Н. (ред.). Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 299 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/maket-makeev-dlya-tipografii.pdf>
21. Підходи до класового аналізу / За ред. Е.О. Райта. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/rajt-red.-zmist-i-vstup.pdf>
22. Пономаренко Т. О. Існування людини в умовах «соціального канібалізму»: виклики сучасності (філософсько-аксіологічний аналіз). *Філософія науки: традиції та інновації* : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [редкол.: М. М. Ведмедєв, В. С. Бугрій, І. О. Снегірьов та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. № 1 (19). С. 65–78. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ef813693-fe2e-407a-be03-ba372de22f14/content>
23. Пономаренко Т. О., Рудь В. О. Імплементация світових цінностей в український аксіологічний простір: філософський аналіз. *Становлення сучасної Української держави: роль європейських цінностей у формуванні демократичного буття* = *The Formation of the Modern Ukrainian State : The Role of European Values in the Formation of Democratic Life* : міжнар. наук. конф. в рамках міжнар. проєкту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine» (7 листоп. 2023 р., м. Миколаїв) / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С 103–106. URL: <https://cutt.ly/KedV3f0b>
24. Пономаренко Т. О., Івах М. В. Молода сім'я в Україні: тенденції та виклики (філософський аналіз). *World trends, realities and accompanying problems of development* : Proceedings of the 14th International scientific and practical conference (Copenhagen, Denmark, December 19–22, 2023). Copenhagen, Denmark : International Science Group, 2023. Р. 295–298. URL: <https://cutt.ly/yesrdqmy>
25. Пономаренко Т. О., Білоус Т. Л. Предмет соціології культури, її структура та функції. *Наше право*. 2023. № 3. С. 205–208. doi: 10.32782/NP.2023.3.30. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/5834>
26. Попович О. В. Процес соціалізації та процес інкультурації. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. Харків, 2016. Вип. 46 (2). С. 170–182. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_46\(2\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_46(2)_19)
27. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри / за ред. Л. Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf
28. Рудь В. О. Мережеві комунікації та їх вплив на соціалізацію людини. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-

практичної конференції здобувачів вищої освіти (26 квітня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : СФ ХНУВС, 2024. С. 57–59. URL: <https://cutt.ly/MedV3Eeh>

29. Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2021 : результати моніторингу залежної поведінки серед молоді м. Харків 1995–2020 років та студентського модуля Українського лонгітюдного дослідження (ULS+) : монографія / Сердюк О. О., Бурлака В. В., Даниленко Г. М., Бобро Н. В., Базима Б.О., Щербакова І. В. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 92 с. URL: <https://cutt.ly/8edV3CJF>

30. Симончук О. Соціальна структура українського суспільства під впливом повномасштабної війни: концептуальні та емпіричні пошуки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 26–62. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-1/5.pdf>

31. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму / О. Г. Злобіна, М. О. Шульга, Л. Д. Бевзенко та ін.; за наук. ред. О. Г. Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/leshch-socio-psy-factors-a5-16-01-2017.pdf>

32. Соціологічне метатеоретизування: історія та сучасність / За заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 506 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/news/2022/2019-sociologichne-metateoretizuvannya.pdf>

33. Стегній О. Екологічна громадська думка: методологічні засади дослідження. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 2. С. 111–136. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-2/9.pdf>

34. Степанов В. Ю. Соціокультурний простір сучасності. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2014. Вип. 43. С. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2014_43_15

35. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18268/1/Monokol_8.pdf

36. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (10–11 вересня 2020 р., м. Тернопіль) / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка ; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль : ТНПУ, 2020. 288 с. URL: https://tnpu.edu.ua/vyhovna%20robota/2020_final_Zbirnyk%20tez_Gender.pdf

37. Храбан Т., Храбан М. Відображення в мас-медіа наслідків впливу війни на гендерну сегрегацію на українському ринку праці. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 2. С. 85–100. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-2/7.pdf>

38. Шелухін В. Український соціологічний інститут: фракційна політика, наука та спецслужби у становленні української соціології. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 110–157. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-1/9.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. European Sociological Association (англійською мовою). URL: <https://www.europeansociology.org/home>
2. International Sociological Association (англійською мовою). URL: <https://www.isa-sociology.org/en>
3. Sociology Lens Insights (англійською мовою). URL: <https://www.sociologylens.net/>
4. Інститут демографії і соціальних досліджень імені В. М. Птухи НАН України. URL: <http://www.idss.org.ua>
5. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>
6. Інституційний репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ. Соціологія. Соціальна робота. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/98>
7. Науковий журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг» (архів номерів). URL: <https://stmm.in.ua/archive/>
8. Публікації Інституту соціології НАН України. URL: <https://isnasu.org.ua/publish/publications.php>
9. Соціальні виміри суспільства (збірники наукових праць). URL: <https://i-soc.com.ua/ua/edition/socialni-vimiri-suspilstva/>
10. Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, м. Київ). URL: <https://razumkov.org.ua/sotsiologii/pres-relizy>
11. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (Інфографіка). URL: <https://dif.org.ua/category/infographics>
12. Цілі сталого розвитку. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>